

گامی به سوی توسعه

نویسندگان:

آلوسا محمدی مزینانی

صغری شب افروزان

www.ketab.ir

سرشناسه	: محمدی مزینانی، آتوسا، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: گامی به سوی توسعه
مشخصات نشر	: تهران: وائیا، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۲۱۲ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۶۴-۳۶-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیبای مختصر
یادداشت	: این مدرک در آدرس http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است.
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۹۹] - ۲۱۲.
شناسه افزوده	: شب‌افروزان، صغری، ۱۳۳۸ -
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۷۶۷۱۲۱

نشر وائیا

گامی به سوی توسعه

نویسندگان: آتوسا محمدی مزینانی - صغری شب‌افروزان

چاپ اول: ۱۳۹۴
شمارگان: ۱۰۰۰
صفحه ۲۱۲
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۶۴-۳۶-۴
حروف‌نگاری و صفحه‌آرایی: زهرا سمرقندی
نشر وائیا: خیابان جمالزاده شمالی کوچه بزمه پلاک ۱۱ واحد ۱
۶۶۹۱۵۳۱۱-۰۹۱۲۱۸۶۵۵۸
۱۶۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱۳	پیشگفتار
----	----------

۱۹	فصل اول
----	---------

۱۹	عوامل فرهنگی توسعه‌نیافتگی در جهان امروز
----	--

۲۰	توسعه‌یافتگی و شکل اجتماعی
----	----------------------------

۳۲	معنی و مفهوم توسعه
----	--------------------

۳۴	مفهوم توسعه‌نیافتگی
----	---------------------

۳۴	فرهنگ و توسعه
----	---------------

۴۶	چشم‌اندازی از توسعه
----	---------------------

۴۶	سیاست‌گذاری فرهنگی
----	--------------------

۴۷	سیر تاریخی تفکر نظری توسعه
----	----------------------------

۴۹	چرخش‌های گفتمانی توسعه
----	------------------------

۵۰	توسعه و منابع انسانی
----	----------------------

۵۰	سرمایه انسانی گسترده‌تر
----	-------------------------

۵۱	الزامات سیاسی
----	---------------

۵۲	مراحل تکامل مفاهیم و اندیشه توسعه
----	-----------------------------------

۵۲	توسعه پایدار
----	--------------

۵۵	فصل دوم
----	---------

۵۵	بررسی عوامل فرهنگی بر توسعه پایدار محیط زیست
----	--

۵۷	توسعه و جغرافیا
----	-----------------

۵۸	محیط زیست و توسعه
----	-------------------

۵۹	رابطه توسعه و محیط زیست
----	-------------------------

۶۳	 محیط زیست، مقررات و ارزش ها
۶۳	 شاخص های توسعه اجتماعی
۶۴	 خصوصیات شاخص ها
۶۶	 محدودیت های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در مسیر توسعه
۶۷	 فرد به عنوان عامل تحول
۶۹	 موانع اقتصادی و سیاسی تغییر
۷۰	 رابطه دموکراسی با توسعه اقتصادی- اجتماعی ایران
۷۱	 موانع توسعه اجتماعی در ایران
۷۶	 سخنرانی آقای مهندس محقق
۸۳	 نقش خدمات در رشد اقتصادی و توسعه
۸۵	 محدودیت های ایدئولوژیکی

۸۷	 فصل سوم
۸۷	 نظریه های توسعه
۸۸	 تعریف توسعه از مایکل تودارو
۸۹	 اندیشه های ماکس وبر
۸۹	 پارسونز
۹۴	 هوزلیتز
۹۴	 نظریه های اورت راجرز
۹۵	 توسعه از دیدگاه آمارتیاسن
۹۶	 نظریه وابستگی توسعه
۹۷	 نظریه نظام جهانی والرشاین
۹۹	 آثار جهانی شدن بر فرآیند توسعه
۱۰۲	 نظریه های نوسازی روانی
۱۰۲	 صاحب نظران عمده
۱۰۲	 ۱- دانیل لرنر
۱۰۳	 ۲- نظریه اینکلس و اسمیت
۱۰۴	 ۳- دیوید مک کللند
۱۰۵	 ۴- اورت هیگن
۱۰۵	 عناصر پازادایم حاکم توسعه

انتقادات وارد بر پارادایم حاکم بر توسعه	۱۰۷
۱- بُعد جامعه‌شناختی	۱۰۷
۲- بُعد فرهنگی و ارزشی	۱۰۸
۳- بُعد اقتصادی	۱۰۹
۴- بُعد روان‌شناسی- اجتماعی	۱۱۰
۵- بُعد زیست‌محیطی	۱۱۱
۶- بُعد جنسیتی	۱۱۲
توسعه حقوق مینا	۱۱۵

فصل چهارم

دین و توسعه	۱۱۷
جنسیت و توسعه	۱۱۸
نژاد، جنسیت و طبقه	۱۲۱
وضعیت زنان در جهان	۱۲۳
نقش زنان در توسعه	۱۲۳
دیدگاه زنان در توسعه	۱۲۴
مبانی نظری نقش زن در تحقق اهداف توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	۱۲۶
اهمیت زنان شاغل و نقش آن در جامعه	۱۲۷
مشکلات برای همه خانواده‌هاست	۱۲۸
زنان باعث رشد جامعه‌اند	۱۲۸
زنان شاغل از مدیریت و خلاقیت بیشتری برخوردارند	۱۲۹
مدیریت زنان در جامعه امروزی	۱۲۹
مدیریت زنان به لحاظ کار آفرینی	۱۳۰
کارآفرینی زنان در جهان	۱۳۱
زنان به لحاظ روانشناسی	۱۳۱
نقش زنان از نظر کندروسه	۱۳۲
زنان و سیاست‌های پسا توسعه	۱۳۳
کودکان و توسعه پایدار	۱۳۳
نقش رسانه در خانواده	۱۳۵
نقش رسانه بر اقتصاد خانواده	۱۳۵

۱۳۷	نقش آفرینی و رفاه
۱۳۹	تضاد در همکاری
۱۳۹	مفاهیم حقوق حقه
۱۴۱	حیات کودکان و نقش آفرینی زنان
۱۴۳	نقش سیاسی، اجتماعی و اقتصادی زنان
۱۴۵	گزینش اجتماعی و رفتار فردی
۱۴۶	امکان ناپذیری و پایه‌های اطلاعاتی
۱۴۷	عدالت اجتماعی و غنای اطلاعاتی
۱۴۸	مبادلات اجتماعی و توافقی‌های جزئی
۱۴۸	تغییرات خواسته و پیامدهای ناخواسته
۱۵۲	ارزش‌های اجتماعی و علائق عمومی
۱۵۳	نقش ارزش‌ها در نظام سرمایه‌داری
۱۵۴	اخلاق کسب و کار، اعتماد و قرارداد
۱۵۵	تنوع هنجارها و نهادهای درونی در اقتصاد بازارگرا
۱۵۶	نهادهای، هنجارهای رفتاری و مافیای
۱۵۷	مصلحت‌اندیشی، همدردی و تعهد
۱۵۸	گزینش بر اساس انگیزه و حیات تکاملی
۱۶۰	ارزش‌های اخلاقی و سیاست‌گذاری
۱۶۰	فساد، انگیزه‌ها و اخلاق داد و ستد
۱۶۲	نقش زنان استان گیلان در روند رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۱۶۳	نرخ مشارکت و یا عرضه نیروی کار زنان استان گیلان
۱۶۴	آموزش زنان
۱۶۲	شاخص آموزش زنان استان گیلان
۱۶۵	راهکارهای پیشنهادی برای افزایش نقش زنان استان گیلان
۱۶۵	موانع و مشکلات اشتغال زنان
۱۶۶	مشکلات زنان شاغل از نظر فرهنگی، روحی و روانی
۱۶۷	اشتغال و نقش‌های خانوادگی زنان

فصل پنجم ۱۶۹

۱۶۹	رسانه‌های جمعی و رویکرد نویسازی
-----	---------------------------------

۱۷۰	 اصول و روش های برنامه ریزی روستایی
۱۷۱	 تعاریف و مفهوم توسعه روستایی
۱۷۳	 نقش اینترنت در توسعه روستایی
۱۷۴	 انتقاد به نقش رسانه های جمعی در توسعه
۱۷۵	 نقد رویکردهای ارتباطات در توسعه جهان سوم
۱۷۶	 نقد مدل ها و طرح های پژوهشی
۱۷۷	 نقش های جدید ارتباطات در توسعه
۱۷۷	 نقش رسانه های محلی در توسعه
۱۷۸	 نکات کلیدی در استفاده از رسانه های سنتی برای توسعه
۱۷۹	 فرضیه شکاف دانش
۱۸۰	 تأکید بر مهارت های عمومی به جای مهارت های تخصصی
۱۸۰	 جامعه شبکه ای و شکاف دیجیتال
۱۸۱	 شاخص های توسعه هزاره (MDG)
۱۹۱	 تحلیل شاخص های اقتصادی در سنجش کیفیت زندگی
۱۹۱	 مدل های سنجش کیفیت زندگی شهری
۱۹۳	 اشکال نآزادی
۱۹۵	 نتیجه بحث گامی به سوی توسعه
۱۹۹	 منابع و مآخذ

به نام هستی‌بخش جهان آفرینش

پیشگفتار

توسعه دادن یا توسعه یافتن در معنای زیستی و اخلاقی، به مفهوم رشد یک موجود یا یک استعداد می‌باشد؛ به عنوان مثال، خورشید گیاه را رشد می‌بخشد و یک انسان به رشد حافظه‌اش می‌پردازد. اصطلاح توسعه در زمینه اقتصادی به صورتی بسیار کلی و گاه نسبتاً غیرمشخص به کار آمده است و معنای رشد عالی هماهنگ شده و بنابراین ترقی اقتصادی که در متن ترقی عمومی جامعه جای گرفته باشد، از آن برمی‌آید. برای آن که در یک کشور، توسعه تحقق یابد باید ترقی اقتصادی صورت گرفته لیکن آن ترقی اقتصادی که در خدمت ترقی اقتصادی و اجتماعی تحقق یافته باشد (بیرو، ۱۳۷۵). تعریف ارائه شده از توسعه توسط آلن بیرو از کتاب فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه دکتر باقر ساروخانی جزو تعاریف رایج توسعه در علوم اجتماعی می‌باشد که همانطور که بینداشت به نوعی توسعه را مترادف با رشد اقتصادی معنی نموده و این در واقع تفکر غالب بسیاری از اندیشمندان حوزه توسعه بوده و می‌باشد که در آن تنها اشاره‌ای به ترقی اجتماعی همراه با ترقی اقتصادی گردیده است. دکتر محمد جواد زاهدی در پیشگفتار کتاب توسعه و نابرابری، توسعه از دیدگاه جامعه‌شناسی را این گونه تفسیر می‌نماید که، توسعه در بعد جامعه‌شناسی برحسب دلالت‌های آن در آثار جامعه‌شناختی چند دهه اخیر فرآیندی است که به کاهش فقر، افزایش رفاه، ایجاد اشتغال و افزایش یکپارچگی اجتماعی دلالت دارد. این فرآیند همچنین با عدالت اجتماعی، برابری همه مردم در مقابل قانون، حقوق اقلیت‌ها، گسترش آموزش و پرورش نیز ارتباط بی‌واسطه دارد (زاهدی، ۱۳۸۲).

از آنجایی که اینجانب دانش آموخته رشته علوم اجتماعی می‌باشم، با مطالعه مطالب فوق و دیگر تعاریف رایج توسعه از اندیشمندان و صاحب‌نظران داخلی و خارجی، کنجکاو و

علاقه‌مند به آشنایی بیشتر با معانی گسترده‌تر و عمیق‌تر توسعه گردیده تا اینکه در میان انبوه کتب، مقالات، نشریات و دیگر مراجع مربوطه، به کتاب مدارهای توسعه‌نیافتگی در اقتصاد ایران اثر مرحوم دکتر حسین عظیمی آرانی برخورد و پس از مطالعه آن بود که تحولی عظیم و شگرف در روند مطالعات و اندیشه‌هایم ایجاد گردید و این کتاب همچون مونس و یاور تمام ساعات و لحظات زندگی‌ام شد به‌طوری که در مدت زمانی کوتاه بارها و بارها آن را مطالعه کرده و هر بار مطلبی تازه و پندآموز از آن فرا می‌گرفتم و این‌گونه بود که با تمام وجود معنی حقیقی توسعه و توسعه نیافتگی را دریافت و پس از آن حس مسئولیتی عجیب در قبال مردم و فرزندان این مرز و بوم، خواب و آرامش را از من ربوده و انگار نیرویی فرازمینی مرا وادار به انجام کاری بزرگ که بسیار فراتر از توانایی و دانش محدودم بود می‌نمود. کتابی که در آن به شیوایی توسعه را مترادف با رشد فرهنگ مردم، تحول در اخلاقیات و تفکرات آن‌ها، برنامه‌ریزی صحیح برای رشد و شکوفایی کودکان و تعلیم و تربیت صحیحشان و ریشه‌کنی فقر و نابرابری معرفی کرده و توصیفی بسیار زیبا و ملموس از عوامل و بنیادهای توسعه همچنین توسعه نیافتگی در آن ارائه گردیده بود که اقتصاد و رشد اقتصادی در آخرین مرحله آن قرار می‌گرفت و تا محقق شدن، عناصر اولیه توسعه که همانا، آزادی در فکر و عمل، دانش و آگاهی تمام اقشار جامعه، همدلی و عشق به همنوع و وطن، تحقق آن غیر ممکن می‌نمود مشوق اصلی گردآوری این مجموعه گردید، سپس آشنایی با اندیشه‌ها و نظرات اساتید ارجمندی چون، دکتر سیف‌اللهی، سریع‌القلم، زیباکلام، و از یخت و اقبال بنده عضویت در هیأت مدیره گروه علمی تخصصی جامعه‌شناسی توسعه و دگرگونی‌های اجتماعی وابسته به انجمن جامعه‌شناسی ایران به مدیریت استاد ارجمند دکتر محمدجواد زاهدی که از برجسته‌ترین صاحب نظران و اندیشمندان حوزه توسعه می‌باشند و دیگر صاحب نظران، فرصتی فوق‌العاده بود تا بر آموخته‌هایم افزوده و عزمم برای به وجود آوردن مجموعه‌ای که در آن تعریف و توصیف توسعه با محوریت منابع انسانی و ارتقای فرهنگ و آموزش جهت آشنایی و افزایش سطح آگاهی عموم هموطنانم باشد راسخ‌تر گشته تا اینکه دست آخر و از آنجایی که هدف این حقیر با توجه به علم و دانش اندک و قابلیت‌ها و توانایی‌های محدود تالیف اثری علمی، تحقیقی بود، با بانویی فرهیخته (سرکار خانم صغری شب‌افروزان) که سرشار از احساسات پاک به وطن و مردم میهن عزیزمان ایران می‌باشد آشنا شدم. وی سال‌های متوالی عمر

گرانیهایش را صرف تحقیقات میدانی در حوزه توسعه و نقش زنان در توسعه خطه سرسبز گیلان نموده و در مجلات، روزنامه‌ها و بسیاری از جراید دیگر در همین حوزه به فعالیت مشغول بوده و دریافتیم که تحقیقات تجربی، دغدغه‌ها، علائق ملی و گرایش‌های فکری ایشان بسیار با تفکرات، دغدغه‌ها و اهداف بنده نزدیک و همسو می‌باشد لذا دست در دست هم داده و ثمره تلاش و کوشش بی‌وقفه و عاشقانه ما، کتاب پیش روی شما گردید که در بردارنده مجموعه‌ای منتخب از مقالات، سخنرانی‌ها، نظرات، دیدگاه‌ها و میزگردهای اندیشمندان، اساتید و صاحب‌نظران مباحث مرتبط با توسعه می‌باشد که پیرامون کاستی‌ها، نقائص، شاخص‌ها، عوامل بازدارنده و بسیاری از مسائل مربوط به این حوزه با محوریت منابع انسانی، فرهنگ، آموزش، نقش زنان و کودکان، آزادی و بسیاری موارد حائز اهمیت دیگر در این باره می‌باشد. هرچند این اثر با تمام تلاش و کوشش شبانه‌روزی ما دارای نقائص و کاستی‌های بی‌شماری است که هر دوی ما بدان واقف می‌باشیم اما آنچه که شهامت و شجاعت گردآوری این مجموعه را به ما داد، عشق بی‌حد و حصر به تألیف کتابی جامع، منسجم و قابل درک برای همه عاشقان ایران و رشد و توسعه و بالندگی آن در سطح جهانی می‌باشد.

رشد و توسعه‌ای که اگر بدون در نظر گرفتن نقش زنان، تربیت کودکان و حفظ منابع موجود و تغییر در نگرش‌ها و فرهنگ مطرح شود، در میان توده مردم غیر ممکن و دست‌نیافتنی است. امید است بزرگان این حوزه به دیده اغماض بر کاستی‌ها و ایرادات این اثر نگریسته و آن را مؤید عشق و تعهدمان به سازندگی و افتخار میهن عزیزمان دانسته و به این مجموعه تنها به‌عنوان (گامی به‌سوی توسعه) نظر بیفکنند و نه بیش از آن.

آتوسا محمدی مزینانی^۱